

ΝΟΥΜΑΚ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Δ.Π.ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Ε'

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 30 του Σεπτεμβρίου 1907

ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 263

Μη ζητάς σιά λατινικά πώς θά μιλήσεις καλά γερμανικά. Ρώτα τή μάνα σιό σπιτι, τά παιδιά σιούς δρόμους, τόν άπλοϊκό άθρωπο σιό παζάρι. Κοίταξέ τους σιό στόμα πώς μιλουν κ' έτσι γράφε.

ΛΟΥΘΗΡΟΣ

Ο καλός γραφιάς λέει καινούρια πρόματα με συννηδισμένες λέξεις.

SCHOPENHAUER

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ. Η Άρρωστη Δούλα (συνέχεια).
ΓΙΑΓΚΟΣ ΧΑΤΖΗΣ. Η Ρωμιόσύνη.
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΜΑΣ. Οι δημοτικιστάι και τó «Κοινωνικό μας ζήτημα».
Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Θεατρικά. — Οι ήθοιοι.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Λέαντρος Παλαμάς, Φώτος Γιοφύλλης.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΙΚΑ — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

Η ΡΩΜΙΟΣΥΝΗ

(Μερικά κεφάλαια από κάλιο βιβλίο που θά βγει άργότερα).

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΙ ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Αγαπητέ μου Έφρατιώτη.

Θυμάσαι κείνη τή βραδιά του Φλεβάρη που περάσαμε μαζί σιό σπιτι του Ψυχάρη; Τρία χρόνια κοντέβουμε από τότες και όμως τόσο βαθειοχαραχτήκανε στήν καρδιά μου όσα είπαμε, που θαρρώ πώς ψές ακόμα άνταμωθήκαμε. Έτσι τούς αδερφώνει τούς ανθρώπους μιá ιδέα που, σάν άνταμωθούνε, τó άντάμωμά τους είναι δυνατό κ' ή αγάπη τους άτέλειωτη, όπως μου γράφει ο Ποιητής σ' ένα του γράμμα.

Γιομάτα κόσμο τά σαλόνια του Δασκάλου, και τί κόσμος! Όλο άνθρωποι τής πρώτης γραμμής, στήν πολιτική, στήν τέχνη, στή φιλολογία, στήν έπιστήμη, όλοι αδερφωμένοι στή σκέψη, κουβεντιάζανε ήσυχα, χωρίς περιορισμούς, χωρίς πρόληψες, για όλα τά ζητήματα, κι ο κάθε λόγος τους ξάνοιγε κι από έναν καινούριον όρίζοντα.

Κυρίες νέες κ' ήλικιωμένες, οί συντρόφισσες κ' οί κόρες που ταιριαζανε σέ τέτοιους ανθρώπους, σιόλιζανε τή συντροφιά και δίνανε στή συζήτηση τή χρωματιά και τή χάρη, που μονάχα τó γυναικίσιο γούστο μπορεί νά χαρίση, και δέν τήν άφίνανε νά γίνη πολύ ξερή και κουραστική.

Μέσα σ' όλες ξεχώριζε ή σπιτονοικοκυερά, ή αξία κόρη του μεγάλου Ρενάν, σωστή Παρισιάνα, που κοίταζε πώς νά μη στεναχωρεθούνε οί καλεσμένοι, λέγοντας του καθενός από κάτι, προσπαθώντας νά σμίγη τις παρές και νά μήν άφίνη κανένα ν' αποτραβιέται από τήν κουβέντα.

Χαριτωμένες κοπέλες βοηθούσανε τήν κόρη του σπιτιού, που πρόσχαρη και γελαστή, πρόσφερε τó τσάι και τά δροιστικά.

Ο Ψυχάρης, σωματερός και βροντόφωνος, γύριζε από παρία σέ πρία και τίναζε εδω μιá νοστιμάδα, εκεί μιá χαριτολογία, άλλου ένκ κομπλιμέντο, ή έβγαζε στή μέση ένα ζήτημα καινούριο, μ' ένα του ρώτημα με μιá του άντιλογιά. Η μορφή του με τά βαθειοχάραχτα μισίδια της, ξεχώριζε από τούς πιότερους κ' έδειχνε τόν άθρωπο τó δυνατό, που έχει όλη τήν πίστη στήν αξία του, τόν άθρωπο, με τόν άπέραντο κι άποκλειστικό εγωισμό, που νοιώθει πώς έφερε σιό φώς μιá μεγάλη αλήθεια και δέν τότε νοιάζει για όλα τάλλα, γιατί μόνη τήν έπιτυχία του μεγάλου του σκοπού συλλογιέται.

Έκείνο τó βράδυ είτανε όλο χαρά γιατί από κωρίς είχε λάβει τήν είδηση πώς ή 'Ιλιάδα του Πάλλη βραβέφτηκε, και χαιρότανε για τή νίκη του φίλου του του γκαρδιακού, χαιρότανε για τή νίκη της ΙΔΕΑΣ.

Και βλέποντάς τονε, καταλάβαινε γιατί τόσο τότε ζουλέβουμε και τότε μισούνε, με και τόσοι τόν αγαπούνε γκαρδιακά και άφοσιωμένα.

Είμεστα τρεις Ρωμιοί, μέσα σ' άφτη τή συναξη, ένωμένοι με τήν ίδια αγάπη για τήν έθνική μας γλώσσα, τόν ίδιο θαυμασμό για τόν άθρωπο που έδειξε σιό έθνος τί πλούσια και τί δυνατή ζωή έχει μέσα του κι όμως τήν άπαρνιέται.

Άγχαλιαγάλια αποτραβηχτήκαμε κ' οί τρεις στή σέρρα, καθίσαμε σ' ένα μπάγκο κάτω από τó μπακλονάκι του καπνιστήριου και σωπαίναμε βλέποντας τά πλατόφυλλα και παράξενα φυτά τών τροπικών κι ακούοντας τó γλυκό μουρμούρισμα του νερού που άνάβρυζε από τó συντριβάνι και στάλαζε σις πρασινάδες γύρω του.

Τί άλλο μπορεί νά συλλογιέται ένας Ρωμιός σά βρίσκειτα στά ξένα; Τί άλλο από τή γλυκειά του, τήν πολυαγαπημένη πατρίδα; Έτσι και μες ή γοργόφτερη και ταξιδέφτρα φαντασία μες έφερε στής Μακεδονίας τούς κάμπους και τά βουνά όπου εφάζούτανε τ' αδέρφια μας, στής Πόλης τó Πατριαρχείο, τούς Δεσποτάδες και τίς Έφορίες, στής Άθήνας τά Υπουργεία και τή Βουλή και τó Πανεπιστήμιο, σ' όλους άφτους που οδηγούνε και κυβερνούνε τή λείφτερη και σκιάβα Ρωμιόσύνη, που χάνονται στά προσωπικά και τράγονται άνάμεσό τους, άφίνοντας τή δόλια τήν πατρίδα νά παραδέρνη σάν καράβι χωρίς πολοδείχτη μέσα στή θαλασσοταραχή.

Και μιλούσαμε, σιγά σιγά, για τó λαό τόν Έλληνικό, τόν ήσυχο και δουλεφτάδικο, που έχει τόσο πλούσια ζωή μέσα του, τόσο πείση ένωμένη με φρονημάδα και νοικοκεροσύνη, που κατάρθωσε νά βα-

σταχτή και νά φυλάξη άνέγγιχτο τó ιδανικό του, μ' όλο τόν πόλεμο που του κάνουνε κάθε μέρα τόσοι άχτροί, άλλοι ξένοι κι άλλοι από τά σπλάχνα του βγαλμένοι.

Θυμηθήκαμε τής ιστορίας μας σελίδες χαρισάμενες δόξας και μεγαλείου, σελίδες θλιβερές αγωνίας και καταφρόνιας και συλλογιζόμεστα με συγκίνηση τά περασμένα και τά μελλούμενα του Γένους, και γυρέβαμε νά νοιώσουμε από τά σημερινά σημάδια ή θά ξαναδη πάλε ή Ρωμιόσύνη τις παλιές της μέρες, ή θά ξαναζήση πάλε ή Έλληνική ψυχή, λεφτερωμένη από κάθε πρόληψη, για νά δουλέψη και κείνη μαζί με τούς άλλους λαούς και νά δείξη τήν προκοπή της και τήν αξιόσύνη της.

Χρειάζονται καιροί και χρόνια, χρειάζεται ή σιγανή, ή άφανη δουλειά από γενεά σέ γενεά, για νά βγούνε στή μέση άνθρωποι σάν και τούτους εδω, έπι βαρειόκαρδα κάποιος από μες, θέλει καιρό για νά γίνη ο ξετυλιμός του Γένους, για νά μαθη ένας λαός νά κυβερνιέται σπουδαχτικά και με πρόγραμμα, χρειάζεται χρονώνε λεφτεροκυβέρνια, κ' ή Ρωμιόσύνη τόσοσ αιώνες σκλαβωμένη και σκυμένη κάτω από βαρή ζυγό δέν μπορούσε ν' άνασάνη και νά συλλογιστή τίποτις περισσότερο από τήν καθημερινή ζήση.

Και σ' άφτό τó άναμεταξύ ένω έμεις τραγώμαστε για τó ψωροφιλότιμο, ένω δε δουλέβουμε, γιατι από αιώνες τώρα ξεμάθαμε τή δουλειά, οί άλλοι λαοί προκόβουμε και κιντινέβουμε νά χαθούμε πρι νά τó κατκλάβουμε. Η πολυκαιρινή σκλαβιά γονάτισε τήν Έλληνική ψυχή, τήν έκαμε νά σκύψη τó κεφάλι κι ακόμα δέν μπορεί λείφτερα νά κοιτάξη τήν αλήθεια.

— Όχι, είπε κάποιος άλλος, ή Ρωμιόσύνη ποτέ της αληθινά δε σκλαβώθηκε, ποτέ της δέν έσκυψε τó κεφάλι, ποτέ της δέν ξεμάθε νά ιδιοκυβερνιέται, ούτε στά δίσεχτα χρόνια τής σκλαβιάς. Όχι, ο Έλληνικός λαός, πάντα, από τήν πιο μακρινή αρχιότητα, βάσταζε μέσα του έλοζώντανο τó δικό του τόν τρόπο νά ιδιοκυβερνιέται και νά προκόβη. Είναι πάντα έτοιμος νά βγαλλ από τά σπλάχνα του τέτοιους ανθρώπους και νά κάμη μεγάλα έργα, φτάνει νά λεφτερωθη από τή σκλαβιά του νου κι από τήν πρόληψη που τόσα χρόνια τώρα τότε στυμάτησε σιόν κανονικό του ξετυλιμό.

Δές τούς δραγουμκένους που στά χρόνια τής σκλαβιάς σταθήκανε από τούς πρώτους διπλωμάτες τής εποχής τους. Δές τόν Καποδίστρια, τί μεγάλη θέση αξιόθηκε στή Ρουσία και τί αξιόσύνη έδειξε. Δές όλους τούς Ρωμιούς πώς προκόβουμε και στήν έπιστήμη και στήν ποίηση και στή φιλολογία και σιό έμπόριο οτα ζούνε στά ξένα, μακριά από τή στενοκέφαλη συμπερικυκλωσιά που, τά τελεφταία άφτά χρόνια, σκλαβώνει τή δόλια τήν πατρίδα.

Ἡ Ρωμιούνη δὲν κοιμήθηκε καὶ διὰ νάρκωσε στὰ πολύπαθα ἐκείνα χρόνια, μὰ τότες, ἴσια ἴσια, ἐφάρμωσε μοναχὴ τῆς κάθε λογῆς ἰδιοκυβέρνησις κ' ἔλυσε κοινωνικὰ προβλήματα ποὺ ἐκόμα ὡς τὰ σήμερα συζητοῦνται στὴν Ἑβρώπη.

Ἄν κοιτάξης τὸ πῶς οἱ διάφορες κοινότητες κυβερνηθήκανε στὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας, θὰ βρῆς πῶς δοκιμαστήκανε λογῆς συστήματα διοικητικὰ, καλομελετημένα κι ἀνάλογα μὲ τὶς ντόπιες ἀνάγκες. Ἐδῶ ἀριστοκρατικὴ διοίκηση, ἐκεῖ σοσιαλιστικὴ, στὸ ἓνα μέρος καθαρὴ στρατοκρατία κι ἄλλοῦ ἡ φιλήσυχη ζωὴ τοῦ χειρομάχου καὶ τοῦ τεχνίτη. Ἡ κάθε μιὰ τοὺς εἶτανε τέλεια ὀργανισμένη καὶ κοίταξε πῶς νὰ προκόψῃ ἡ κοινότητά καὶ νὰ ζοῦν ἐφτυχιμένοι οἱ κάτοικοί τῆς.

Σ' ἄφτὰ τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς ἡ Ρωμιούνη πῆρε τὰ μπρὸς στὴν τέχνη καὶ στὴ βιομηχανία κ' ἔτσι ἡ πατροπαράδοτη συστηματικὴ δουλειὰ κ' ἡ συνήθεια τῆς ἰδιοκυβέρνησις ποτὲ δὲν ἔπαυε, καὶ γι' ἄφτὸ μπόρεσε νὰ ζήσῃ καὶ ἐτοιμάσῃ τὸν τελειωτικὸ λεπτερωμὸ τῆς.

Τέτοια λέγαμε καὶ συλλογιζόμεστε μὲ λύπη πῶς, ὅ τι σεβαστήκανε τόσο αἰῶνες, ὅ τι δὲν κατέστρεψε ὁ Ρωμαῖος κατακτητῆς, ἡ Βυζαντινὴ συγκεντρωτικὴ Ἀφτοκρατορία, οἱ βαρβαρικές κ' οἱ Φράγκικες ἐπιδρομές, τοῦ Τούρκου ἡ βαραιοβάσταχτη σκλαβιά, γύρισε νὰ συντρίψῃ σὲ μιὰ μέρα ἀμελέτητος κι ἀσυλλόγιστος Φιλελληνικὸς συνεπαρμὸς τῆς Ἑβρώπης καὶ τῶ δικῶν μας ἡ λογιωτατίστικη καὶ στενοκέφαλη Προγονολατρεία.

Ὅταν, ὕστερα ἀπὸ τόσες θυσίες καὶ τόσοὺς ἀγῶνες παραθρῶπινους, εἶδε ἓνα μικρὸ μέρος τῆς νὰ λεπτερωθῇ, ἡ Ρωμιούνη ξανάσανε κ' ἐλπίσε πῶς σιμωσε πιά ἡ μέρα ποὺ θὰ γίνῃ ἡ τελειωτικὴ τῆς ἀποκατάστασις. Ὅσο μικρὴ κι ἂν εἶτανε ἡ Ἑλλάδα, τὸ λεπτερωμὸ ἀφτὸ μέρος τῆς Ρωμιούνης, σ' ἀφτὴν στρέψανε ὅλοι οἱ ἀλύτρωτοι Ρωμίοι τὰ μάτια κι ὅλη ἡ δυνάμη, ὅλες οἱ ἐλπίδες τοῦ Γένους σ' ἀφτὴν συγκεντρωθήκανε.

Χρόνια καὶ χρόνια περάσανε ἀπὸ τότες κι ὄχι μόνε τίποτις γενναῖο καὶ συστηματικὸ δὲν εἶνε γιὰ τὴν ἔπιτυχιὰ τοῦ προαιώνιου Πόθου, ὄχι μόνε καμιά ἀπὸ τὶς ἐλπίδες ἐκείνες δὲν πραγματοποιήθηκε, μὰ θάρρεις, μιὰ γενικὴ λιγομάρα, μιὰ ἀδυναμία νὰ δουλέψῃ μὲ συνέχεια, γιὰ τὴν πραγμάτωσις τοῦ ἰδανικοῦ του, ἔπιασε τὸ Γένος ἀλάκαιο.

Τίποτα δὲν εἶνε ὡς τὰ τώρα, καμμιὰ συστη-

ματικὴ προσπάθεια δὲν ἔκαμε ἡ Ρωμιούνη, μὰ δουλέψῃ ἀκατάστατα δίχως πρόγραμμα μελετημένο. Πότε σταβρώνει τὰ χέρια κι ὅλα τὰ καρτερεῖ ἀπὸ τοὺς ξένους σὰ φρόνιμο μαθητοῦδι ποὺ δὲν κάνει ἀταξίες γιὰ νὰ πάρῃ καλὸ βαθμὸ, καὶ πότε, σὰ φτάξῃ τὸ μαχαίρι στὸ κόκκαλο, ταραῖζει σὰν τὸ ψάρι παθαίνοντας ἓνα εἶδος ὑστερικὸ σπασμὸ καὶ γυρίζει νὰ διορθώτῃ καὶ νὰ κερδίσῃ μονοστιγμὴς ὅ τι, ἀπὸ τὴν ἀστοχασία τῆς, ἄφισε νὰ χαλάσῃ ἢ νὰ χαθῇ ἴσως γιὰ πάντα.

Νοιώθει πῶς κάτι τρέχει, πῶς ὑπάρχει μιὰ αἰτία ποὺ τὴν ἐμποδίζει νὰ προκόψῃ, μὰ δὲν καταλαβαίνει ποιά εἶναι.

Καὶ γυρίζει νὰ βρῇ τὸ φταίχτη παντοῦ γύρω τῆς. Πότε τῆς φταίνει τὸ λήπερο βασίλειο κ' ἡ κυβερνήσῃ του, πότε φταίνει οἱ ἀλύτρωτοι Ρωμίοι καὶ τὸ Πατριαρχεῖο, πότε οἱ ὑπουργοί, πότε ἡ Βασιλεία, πότε ἡ Ρουσία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Γερμανία, ἡ ἤ Ἑβρώπη ἀλάκαιρη ποὺ δὲν τὴν ἀφίνουσε ἀπὸ φόβο ἢ ἀπὸ ζούλια νὰ προδέψῃ.

Μὰ ποτὲ τῆς ἡ Ρωμιούνη δὲ γύρισε νὰ κοιτάξῃ τὸν ἑαφτὸ τῆς νὰ δῇ μήπως δὲν εἶναι ἀπὸ λόγου τῆς τὸ φταίξιμο.

Εἶναι μαθὲς ἀλήθεια πῶς ἡ Ρωμιούνη ἀπὸ γονικὴς δὲν μπορεῖ νὰ ἰδιοκυβερνηθῇ, ἢ μήπως ἀπόστασε τόσοὺς αἰῶνες ποὺ πάλεψε, ἀπὸ τόσο αἶμα ποὺ ἔχυσε θυσιάζοντας τὰ καλύτερα, τὰ πιὸ διαλεχτά τῆς παιδιὰ καὶ εἶναι καταδικασμένη νὰ μὲνῃ ἔτσι μικρὴ κι ἀδύναμη, ἀφίνοντας σ' ἄλλους πιδ ζωντανούς λαοὺς τὸ πρόσωπο ποὺ ἡ ἴδια ἔπρεπε νὰ παῖξῃ στὴν Ἀνατολή;

Τὸ τελεφεταῖο, τοῦ Εἰκοσιένα, τόσο ζωντανὸ καὶ γενναῖο ξεφανέρωμά τῆς εἶτανε τὸ ὕστερο ξεσίθωμα μιᾶς ζωῆς ποὺ σβεῖ, ἢ εἶτανε τὸ πρῶτο ἀγγοῦλισμα μιᾶς ζωῆς ποὺ τώρα πῆρε νὰ λουλουδίξῃ;

Εἶμαστε οἱ συγκαίρινοι Ρωμίοι τ' ἀπόπειδα τῆς Μεσοχρονιάτικης Ρωμιούνης ποὺ πεθαίνει, ἢ εἴμαστε τὰ πρῶτα βλαστάρια μιᾶς καινούριας Ρωμιούνης ποὺ σήμερα μόλις ξεπροβάλλει;

Ἔπαθε ἀγιάτρεφτη ἀρρώστια τὸ Γένος ἡ ὅλα ἀφτὰ εἶναι περαστικὰ φαινόμενα καὶ σὲ λίγο θὰ τὸ δοῦμε νὰ φεγγολοῖσῃ πιδ ζωντανὸ πιδ ξεθάρο ἀπὸ πρῖν;

Τέτοια στοχαζόμεστα καὶ μνήσκαμε μὲ τὴν καρδιά πλακωμένη ἀπὸ τὴν ἀγγοῦσα ποὺ φέρνει στὴν ψυχὴ ὁ ξεδιαλυμὸς τοῦ ἀγνωστοῦ καὶ τοῦ μελλομένου καὶ μὲ καρδιοχτύπι γυρίζαμε ἀπὸ τὰ σημε-

ρινὰ σημάδια νὰ νοιώσουμε τὶς μελλάμενες τύχες τοῦ Γένους.

Μοῦ εἶπες τότε—τό θυμάται;—πρέπει νὰ γράψῃς τοὺς στοχασμοὺς ἀφτούς, καλὸ τέτοιας λογῆς ζητήματα νὰ μελετιοῦνται καὶ νὰ ἐξετάζονται.

Ποὺς καιρὸς ἀπέρασε ἀπὸ τότες καὶ δὲν ἀποφάσιζα νὰ καταπιαστώ μιὰ τέτοια δουλειὰ, γιὰτὲ ἔνοιωθα πόσο μικρὴ εἶτανε ἡ δυνάμη μου καὶ πόσο μεγάλο καὶ σοβαρὸ τὸ ζήτημα. Γιὰ νὰ μπορέσῃ κανεὶς νὰ ξεκαθαρίσῃ ἀφτὰ ὅλα τὰ ρωτήματα καὶ τὶς τόσες ἀπορίες πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ καταλάβῃ τί λογῆς ἠθικῆ Ὀντωσύνη εἶναι ἡ Ρωμιούνη, ποιά τὰ συστατικὰ τῆς καὶ ποιὸς ὁ ὀργανισμὸς τῆς. Ἔτσι θὰ δῇ ἂν ἀκολουθῆσε τὰ φυσικὰ τῆς, ἢ δουλέψῃ σύμφωνα μὲ τὸν ὀργανισμὸ τῆς καὶ γιὰ τὸν ἀληθινὸ τῆς προρισμὸ. Τότες θὰ φαῖνῃ ἂν παραστράτησε ἀπαρχῇ, σὲ τί ἔφταιξε, τί ἔκαμε καὶ τί πρέπει νὰ κάμῃ.

Ἔτσι ἔνοιωσα μιὰ τέτοια μελέτη καὶ καταλάβαινα πόσο θὰ μοῦ εἶτανε δύσκολο νὰ τὴν καταπιαστώ.

Μὰ τώρα τελεφεταῖα εἶδα πῶς τὸ κακὸ ὅλο καὶ ἀβγατίζει, πῶς ἀπὸ παντοῦ τῆς ἔρχονται κατακεφαλιές τῆς Ρωμιούνης κι ὅμως δὲν ζυπνᾷ.

Εἶδα τὸ κυνήγημα ποὺ γίνεται στὴ Βλαχία καὶ τὸν ἀγριο πόλεμο ποὺ μᾶς κάνουνε οἱ Βουργάροι.

Εἶδα τὶς ἐσωτερικὲς διχόνοιες τῆς Ρωμιούνης καὶ στὴν Κρήτη, καὶ στὴ Σάμο, καὶ στὴν Κύπρο καὶ στὴν Ἀθήνα καὶ στὴν Πόλη.

Εἶδα τὸν ψευτοπατριωτισμὸ τὸν πρόστυχο, τὸ λογιωτατίστικο, νὰ νιχᾷ καὶ νὰ μπουδίξῃ τὴ λήπερη σκέψῃ.

Εἶδα τὴ συζήτηση στὴ Βουλὴ γιὰ τὰ βιβλία, τὶς ἀνοήσιες ποὺ εἶκανε τόσο τρανοὶ ἀρχηγοὶ καὶ πόσο λίγα καὶ πόσο φροδισμένα εἶτανε τὰ φρόνιμα λόγια.

Εἶδα στὴν Πόλη τὶς φημερίδες νὰ προσπαθοῦνε μὲ κάθε τρόπο νὰ θολώνουνε τὴ γνώμη τοῦ κόσμου καὶ νὰ τοῦ στραβώνουνε τὸ νοῦ, καὶ τὸ Φιλολογικὸ Σύλλογο νὰ κλῆ τὶς πόρτες του γιὰ τὴ λήπερτερ σκέψῃ καὶ νὰ κολακίεθῃ τὰ πρόστυχα ψυχρόρητα τοῦ ὄχλου.

Εἶδα κείνους ποὺ τοὺς βάλανε νὰ φωτίσουνε τὸ λαὸ, νὰ πολεμοῦνε τὴ λεπτεριά τοῦ νοῦ καὶ σὰν ἱεροζέτκη νὰ κατατρέχουνε καθὲ ἀνεξάρτητη γνώμη.

Καὶ ἀποφασισὰ νὰ γράψω τοὺς στοχασμοὺς ἐτούτους, ἀκολουθώντας τὴ συμβουλὴ σου, ὅσο κι ἂ

ΨΥΧΑΡΗΣ

Ἡ ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

Θυμότανε καὶ τὴ δουλειὰ τὴ διαβολεμένη ποὺ σοῦ καταστρώννε καὶ κάτω, στὸ φτωχὸ τὸ καμαράκι, μ' ὅλες τὶς ἀνημπορίες τῆς, μικρὲς ἢ μεγάλες, μ' ὅλους τοὺς πόνους τῆς καὶ μ' ὅλα τὰ βάνανα του, γιὰτὲ ἔτσι τοῦ φαινότανε πῶς ἅμα τὴν ἔβλεπε, ἅμα τὴν περιποιότανε, ὅπως καὶ στὸ Παρίσι, ὅπως καὶ στὸ Χαμονοκόρφι, ἔκανε τὸ χρέος του. λοιπὸν εἰρήνεβε κι ὁ νοῦς του γιὰ δουλειὰ, εἰρήνεβε χωρὶς νὰ νοιώσῃ κ' ἡ ἀγάπη στὴν καρδιά του, ἀφοῦ τὴν εἶχε τὴν Κατινούλα μπροστά του, ἀφοῦ νόμιζε κιόλας πῶς μιὰ κ' εἶναι σιμά τῆς, τίποτα δὲ θὰ πάθῃ. Ἀγάπη, Ἀγάπη, ἀνίκητη στὴ μάχη! Ὁ Θούριος Αἴας ξαναζούσε στὰ σπλάχνα τοῦ Ἀντρία.

*) Ἡ ἀρχὴ του στὸ 228 φύλλο.

Τώρα ἔφθεγε ἀπὸ κοντὰ τῆς κ', ἡ ψυχὴ του ἀπώνησκε πλάγι τῆς. Τώρα τὴ θωροῦσε καὶ στὸ κρεβάτι ἔκπλωμένη, μὲ τὰ ματόφυλλα κλειστά, νάναπαθεται ἤσυχα ἤσυχα, νὰ δυναμώνῃ. Ὁ κ. Κούρης τῆς εἶχε παραγγείλει δέκα κόμπους λαοῦδαν, προτοῦ πῆσῃ, κι ὁ Ἀντρία εἶνοιε κειὰ δὲν εἶχε μήτε γιὰ τὶς ἀγρόπνιες μήτε γιὰ τὸ βῆμα. Ἠὼς νὰ μὴ βνωμονήσῃ καὶ τὰ βῆμα; Νὰ ποὺ τὰ βῆμα, νὰ ποὺ τὸ φῶς τοῦ ξηγούσανε ὡς καὶ τὰ τελεφεταῖα τὰ παθηματάκια τῆς Κατινούλας. Νὰ ποὺ τὸ φῶς ρόδιζε ἐτάλλθειναι τὴν ὑπαρξὴ τῆς, νὰ σοῦ καὶ τὰ χαράματα τῆς ὕψιας. Ἄφτὰ μεταπενοῦσε ὁ Ἀντρία μὲ τὸ νοῦ του. Ὅταν ὅμως, πατώντας στὸ πέτρινο τὸ βιχίμι τοῦ σταθμοῦ, εἶδε τοῦ Παρισιοῦ τὰ χαράματα, οἱ λογισμοὶ του ἀλλάξανε δρόμο, ἢ πιὸ σωστὰ ξαναπῆραν τὸ δρόμο τοὺς τὸν παλιόνε, δηλαδὴ ξαναρχίσανε τὰ γεωμετρικά, τὰ κρημνιστικά, τὰ ὑπερκανονικά τὰ κινήματα κ' οἱ μυνίες. Τὰ κινήματα πρῶτα πρῶτα σὰν ἀποτρυφερωμένα, σὰ νὰ τὰ ὠδηγοῦσε ἡ ἀφοσίωση μονάχα, ἢ παντοτινὴ σκέψῃ τῆς μισεμένης. Εἶχε σημαδεμένο μ' ἓνα Μ στὸ κόκκαλο ἀπάνω, τὸ ζυράφι ποὺ τὴν ψεῖνῃ τοῦ χρησίμεψε στὸ Μπ..., γιὰ νὰ τοῦ χρησιμεύῃ τὸ ἴδιο καὶ σήμερα στὸ Παρίσι. Ἐβᾶλε ἄσπρη ποικαμίση ποὺ τοῦ

τὸ εἶχε τοιμασμένο μὲ τᾶσημένα κουμπάκια στὶς θηλειές ἡ Κετινούλα. Μὲ τὴ μεγαλύτερη προσοχή, τραβῆξε ἀπὸ τὴ βιβλίτσα του ἓνα βιβλίο ποὺ ποῖν τὸ φέρῃ ἀπὸ τὴν κρεββατοκάμερῃ του στὸ ἐργαστήρι ὅπου δούλεβε τώρα, τὸ πῆρε μαζὶ του στὸ ταξίδι, γιὰ νὰ περάσῃ καπως ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Κατινούλας, γιὰ νὰ τοῦ τὸ ἀποθήσῃ ἐκεῖνη στὸ τραπέζι, σὰ νάτανε ἀκόμη σπῆτι, σὰ νὰ τοῦ κουβαλοῦσε βιβλία. Τοῦ κουβαλοῦσε τουλάχιστο ἓνα, τὸ πιὸ σημαντικό, φρόντιζε πιά ὁ ἴδιος γιὰ τὰποδέλοισα, κ' ἔτσι δὲν εἰμοιάζε πῶς ἀφοῦ ἔφυγε τὸ παιδί του, ἔχανε ὁ Ἀντρία τὴν ἐλπίδα καὶ παρκοῦσε τὴν κάμαρα τὴν παινεμένη, τὴν κρεββατοκάμερῃ του ὅπου καθότανε κ' ἐγραφε, γιὰ νὰ τὴ νοιάζεται καλύτερα, σὰν τὴν εἶχε.

Τέτοιες σφίσεις—καὶ τέτοια σφίσματα—συχνὰ φαντάζεται ἡ ἀγάπη γιὰ νὰ γελάσῃ τὴν πίκρα τῆς. Μὰ δὲν ἀρκίστηκε ὁ Ἀντρία σ' ἄφτὰ. Δὲν ἀρκίστηκε μήτε στὰ γνωστά μας τὰ κινήματα μὲ τὸ βολοῖ, τὴ φωτογραφία τῆς Ὀλίας, τὸ στενοπέρασμα τοῦ ἐργαστηρίου, τὸ φεγγίτη καὶ τᾶνεθακατέθαστο τζάμι. Καταντοῦσε, βῆμα νὰ μὴν τολμᾷ, χέρι νὰ μὴ σηκώνῃ, νὰ μὴν ἀγγίξῃ πέννα, δίχως νὰ τὰ συνταριαξῇ ὅλα γιὰ τὸ καλὸ, ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ μήπως

μου λείπει ή χρειάζουμένη αξιοσύνη. Σκέφτηκα πώς μπορεί να γίνει αίτια να συλλογιστούνε καμ- πόσοι ποιό είναι το αληθινό συμφέρον τής πατρίδας, κ' έτσι αφήνοντας κατά μέρος τα προσωπικά να δου- λέψουμε όλοι ενωμένοι για του Γένους το καλό.

Πόλη πάντα δικός σου
ΓΙΑΓΚΟΣ ΧΑΤΖΗΣ

ΚΑΛΕΣΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ

Το δαίλι σβόνι· ξεφυγούν στον ουρανό τα ρόδα,
Στον Ύμητό τής Ξενιτιάς οι μενεξέδες.

Φεγγάρι δέ με ξέχασες, και νύ·
Προβαίνεις στούρανού την ερημίά,
Ρίχνοντας φως στην ύλη·
Την κάμαρά μου, την άρχασιμένη...
"Ολα εδώ πέρα άλλαξαν και τίποτα δέ μένει·
Αδύς, χαρές, συναπαντήματα κι' άγύπες.
Δέ μένει τίποτα εδώ πέρα...

Μονάχα εσύ σαν πάντα, όπως και πρώτα
'Απάνω απ' τον καθρέφτη του Σαρανικού,
'Αγέλαστο, χλωμό, στοχαστικό,
'Υψώνουσαι, παράπονο του αϊθέρα.
'Αλήθεια! πώς ταυριάζαμε τό βράδι αυτό κ' οι δύο.
Μεσ' στη βασιλιά κι' άργόθυμη ώρα
Κάτι να βρούμε ψάχνουμε κάτι χαμένο κλαίμε.
Χαμήλωσε και κάθησε κοντά σε μένα τώρα,
'Αγνάντια απ' το μπαλκόνι μου στη λεύκα,
'Ο ένας τον άλλο να παρηγορήση.

"Οσα ζητήσεις
Τραγούδια στη χρυσόπλαστη την ήρα θά σου ειλώ.
Και ού θά μου ιστορήσης
Για ένα σιτάκι ήλιόλουστο κι' άφρόνιστο,
Για κάποιο στόμα
Που τόνομα μου έπρόφερε θά μίσηβα,
Κι' ακόμα
Για δυό ματάκια που δακρρίζονε
Τό πέλαγο θωρώντας.

Γενέβη, Τρυνητής 1907.
ΛΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

**ΟΙ ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΤΑΙ
ΚΑΙ ΤΟ "ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ,"**

Στο αποκάτωμα ενός λκού, που άρέθηκε να τον διοικούν οι μικροπόνθηροι μικροσυμφεροντολόγοι μικρο- πολιτικοί, και το παραμικρό αντίρρησημα είνε σοβαρό κι' αξιοσπουδάστο γεγονός, που μπορεί να μας δώ- σει έλπίδες. Κ' είνε γεγονός, ότι τώρα τελευταία οι κάπιοι λοξοί ξεφωνίζουν κι' ακούγονται. "Όπως

στερέφουμε ξαφνικά οι πηγές τής ζωής που τής έχυ- νε το φώς, από τον πύθιο του να βρατάζουνε τάπο- τελέσματα τής ραδιογραφίας, να του γειάνουνε δλό- τελα την Κατινούλα. Είχε όμως τώρα κι άλλο σκο- πό. Ποιός ξέρει αν άδικα τον είχε. "Ο Αντρέας, το άύλο που λένα, δέν τό ξεχώριζε από το ύλικό, δέν ξεχώριζε τή δύναμη από τήν ύλη. Τή θέληση άξιαφνα τήν περνούμε για κάτι άπιαστο, ενώ μπορεί νάναι μόνο και μόνο κάτι τις άφαντο. Άείρας ή τί- ληση δέ γίνεται να είναι, ή πιό σκέττα να τό πώ- με, δέ γίνεται να είναι τίποτε ή θέληση, αφού κι ή αίρας είναι κάτι. Μιά μορφή θ'χχ κ' ή θέλησή μας. Στην απλή τήν κουβέντα, σα μιλούνε άντάμα δυό νομάτοι, ή θέληση του ενός άδύνατο να μη φυσά στα φρονητικά ή αν προτιμάς στον εγκέφαλο του άλλου- νου, είδεμη δέ θά υπαρχε κουβέντα, μιιά κι άνγκά- ζουναί νακούσουνε τά λόγια, να παρακολουθήσουνε τήν ιδία ή ένας του άλλου, ενεργώντας με τήν ενέργεια κ' οι δύο. "Η ενέργεια πώς μεταδίνεται από τον ένα στον άλλο; Κάπου θά χτυπά. Και πώς να χτυπήση το άύλο, πώς να ενεργήση τό τίποτα; Κανέννας άόρατος ήλεχτρισμός, κάτι κύματα, κανένα βέμα θά τρέχη άναμεσαζύ τους δυό μας τους συντρό- φους. Τό βέμα ίσως τό ξεδιαλίσουνε, ίσως τό συστη-

είνε γεγονός, ότι οι όλγοι ζωντανοί δέν έπαψαν ποτέ να κινούνται.

"Όστε ή δουλιά προοδεύει. Δουλιά διμορφη. Δου- λιιά ύστερική και δουλιά ήρεμη κ' επίμονη.

Κι ή μιιά κι ή άλλη,ώς τά σήμερα, σκάφτει λα- γούμια στο Καθεστώς. Έργασία τίμια. Έργασία, που γίνεται ακόμα στον κόσμο των ιδεών και ξεσπά μ' ήγερτήρια και μ' άγγέλματα μιιάς ήπαναστάσεως ήρηνικής, ήδεολογικής. Έπαναστάσεως κατά τής Διοικήσεως τής Ρουτίνας, κατά των Προλήψεων και κατά του Δασκαλισμού. Έπαναστάσεως, που θέλει τή χειραφέτησι τής Έθνικής Συνειδήσεως, τής Τέ- χνης και του Έλληνικού Έγκεφάλου.

Και φαινόμενο παραδοξότατο, σημείο των και- ρών, τρανότατη άποδείξις του άνταριάσματος που λέγαμε, εν φ' μιλεί ή παραξενότατος Γιαννόπουλος όχι μόνο τον άκούνε όλοι, αλλά και συμφωνούν ακόμα σε πολλά μαζί του ως και οι άγαθοπουλικότατοι νοικοκυραίοι πελάτες τής α' Έστίας.

Και για νάρθουμε στα τελευταία σημάδια, που βεβαιώνουν τό άλλο που είπαμε, ότι ή Δουλιά προ- οδεύει... "Ο Γαβριηλίδης, ή σφριγηλότατος και ήδεο- λογότατος των πολιτευομένων Ρωμιών— διότι πολι- τεύεται πραγματικά, όπιος ήδιαφέρεται για τά Κοινά και μιλεί γι' αυτά— τ'άβαλε τώρα τελευταία με τό Βουλευτήριο και με τήν τάξι, να πούμε, τήν άστική, πούχει τή δύναμη και τό συμφέρον να θέλει τίτιο τό Βουλευτήριο, γιατί τρώει κι' αποζεί από τό Κασβελάκι, όπως έλεγε ή γέρο—Κανάρης. Έσή- κωσε λοιπόν ή ύστερική α' Ακρόπολις τήν παντιέρα τής Έπαναστάσεως και στη φύρια της καλεί άνά- μιχτα βοηθούς στο έργο τής ανασυντάξεως τής Χώ- ρας, δικηγόρους και παπάδες, γιατρούς και βιομή- χανους, δασκάλους και άξιωματικούς, άνθυπολόγιους και τραπεζίτες, κτηματίες και άπένταρους, κι' όλη τήν άστική τάξι και τους Ίάπωνες μαζί τής Βουλής

Καλεί, θ'έλεγε κανένας, όλους έναντιον όλων. Που, όπιος ξέρει τό Γαβριηλίδη, ή άναγνώριζε ότι δέν είνε δύσκολο να τό φαντάσθηκε. Μά εκείνο, που άπομένει πάντοτε δύσκολο από τό πρόγραμμά του να καθαρισθεί και δυσκολότερο να καθορισθεί είνε τό «πώς» και τό «γιατί» θά συνεργασθούν οι άνθρω- ποι αυτοί.

Πιές κοινές ιδέες; Τί κοινά συμφέροντα; Πιά και- νή ανατροφή ενώνει τους συνεργάτες αυτούς;— Μιά άπάντησι βρίσκουμε : "Ολοι οι τίμιοι, (έτσι άόριστα,

όπου κι' αν υπάρχουν) που νιώθουν να τους ενώνει τό ήδιαφέρον (έτσι πάλι άόριστα) για τό Κοινό Συμφέρον, πρέπει να δουλέψουν γι' αυτό, όφείλουν να πολιτεύονται (αυτό πλέον δέν είνε άόριστα).

Κ' έτσι από μέσα από τήν άοριστία του αγιατίβ βγαίνει μιιά φωτεινή ήθικοπολιτική άρχή, που μας λέει : "Ολοι έσεις οι τίμιοι Ρωμιοί, όπου, όποιοι κι' ε,τι κι' αν είσθε, όλοι έσεις που δέ στέργετε τό παρόν, έχετε πατριωτικό καθήκον να πολιτεύεσθε, να ήδιαφέρεσθε δηλαδή για τά Κοινά και να ήλέγ- χετε τους πολιτικούς. Κ' έχετε τό καθήκον να ζετοπίσετε από τή Διοίκησι των Κοινων τους μικρο- συμφεροντολόγους. Και τό ήδιαφέρον σας κι ή Θεί- λησί σας πρέπει να χαρίσει—γιατί μπορεί να τό κά- νει— στον τόπο Κυβέρησι, που θά σα; δώσει Παι- δέα, που να μη στραβώνει τά παιδιά σας, Δικαιο- σύνη, που να μη δημιουργεί Σανταδες, Ασφάλεια, Συγκοινωνία και Δουλιά Έθνική.

"Ορχία λόγια. "Ο.αίες άρχές. Κι' όλ' αυτά βγαλμένη μέσα από δημοσιογραφικό, άμέθοδο κι' άκαθαρίστο κάλεσμα σε μιιά κοινή ήνέργεια όλων των τίμιων και προοδευτικών (έτσι άόριστα) στοι- χείων του Τόπου.

"Εντελώς αντίθετα, τώρα τελευταία, θέλησε να εργασθεί για τό ίδιο ζήτημα ή κ. Σιληρός. Και με τό διαβασμένο βιβλίο του, γραμμένο με τάξι και με μέθοδο, ξερά κοφτά μας λέει: «Πρέπει να γίνει άνα- τίμησις όλων των τιμημάτων» στον κόσμο των ιδεών. "Αλλ' αυτό να τό προσμένετε μόνο σαν άπο- τέλεσμα μιιάς ριζικής ανατροπής των Κοινωνικών συνθηκών. Και για τήν ανατροπή αυτή πρέπει να δουλέψουν ή προοδευτικός κόσμος, ή φοιτηταριά, τά ριζοσπαστικά στοιχεία κι' οι Δημοτικισταί. "Ολοι αυτοί άντάμα πρέπει να στραφούν στους προλετά- ριους (εργάτες) να τους όργανώσουν σε τάξι, χαρα- χτηριστική και να τους μορφώσουν, για να μαθουν ότι τά συμφέροντά τους είνε αντίθετα από τά συμφέροντα τής Άστικής Διοικούσας τάξεως και για να νιώσουν τή δύναμή τους, δύναμιν ικανήν ν' άντιμετωπίσει σε πάλη τάξων και συμφερότων τή δύναμη τής Άστι- κής τάξεως. "Από τήν πάλη αυτή των τάξων, που θά γίνεται με νόμιμη μέσα... (Κοινοβουλευτική μορφή του Σοσιαλισμού. Γερμανική, δηλαδή, μορφή. Και θέλαμε να ρωτήσουμε τό συγγραφέα : γιατί βρίσκει, ότι ή Ρωμιάς σοσιαλιστής θά όμιάσει πε- ρισσότερο τό Γερμανό κι' όχι τό Γάλλο σοσιαλιστή; Μήπως άνακάλυψε ή συγγραφέας κάποια βαθύτερη

ματίσουνε κατόπι και τό πιάζουνε. Μά είναι τάχα- τις τρέλλα να θέλη κανείς κι από τώρα; Να θέλη, μ' όλη τήν όρμη, μ' όλη τήν πόρα τής ψυχής του. Μ' όλη τή συνέργειζ τή νεβρική του, μ' όλο του τό είνε. Γιατί να χάνεται μιιά τέτοια θέληση; Γιατί να μην πάη εκεί που τή σπρώχνεις; Και τό βέμα εκείνο τής θέλησής του, που του τήν πολλαπλασιάζανε μέσα του ή λάχταρα κι ή άγώνας, ή Αντρέας κάθε μέρα, θέλοντας για τήν Κατινούλα, βάζοντας τήν Κατινούλα με τό νού του, τής τ'όστελνε, τής τό ξεμάκρυνε, τής τό παρατραβούσε ως εκεί πέρα, να μη στα σωθικά της.

Βέβαιο είναι πώς είτε όπως τό στοχαζόταν ή φίλος της, είτε άλλιώς, ή θέληση του Αντρέα δου- λεβε και δούλεβε σταπόδαθα τής Κατινούλας. Είχε και δική της θέληση, μοναδική μάλιστα, τό κορίτσι. Μά ποιός θά μας πη τί θ'άξίζε, τί θά καταφέρνε ή θέλησή της, ή δέν είτανε ή Αντρέας; Μόνη, πα- ραιτημένη, χωρίς βοηθό ή με βοηθούς όποιους τύ- χαινε, θά ζούσε άραγες άκόμη; Πόσοι πεθάνανε, γιατί στο πλερό τους δέ βρέθηκε πλερό που νακ- κουμπήσουνε, όχι γιατί τους έβριζε κάτω ή άβρώστια! Λοιπόν και ή θέληση κάτι μπορεί, ίζόν αν τάποδώ- σης όλα στην άγάπη, επειδή κ' ή θέληση τί άλλο

είναι; Τί άλλο είναι ή όρμη που από τά στήθια μας πετιέται για να χωρέση ως και στα στήθια σου; Μήπως κι ή δέν τήν άγαπούσε καθαυτό τήν Κατι- νούλα ή Αντρέας, δέ θ'άμοιζε ή θέλησή του με τήν άγάπη; Μήπως και προτού φυτρώση σταπόμαστά του άγάπη που και τώρα δέν τήν έβλεπε, μήπως κι όταν από σπλαχνιά, στο Χαμονοκόρφι, έξαφνα, διαβά- ζοντας τό Σοφοκλή, τή συλλογίστηκε που πονούσε, μήπως δέν τή γλύτωσε και τότες με θέληση που του έρχότανε από τήν άγάπη, και, από τήν άγάπη τής "Ολιας, τό ξέρω, από άγάπη ώρισμένη, από ά- γάπη, πιό σωστά να ξετάσης, μιιάς καρδιάς που εί- ναι άξια ναγαπάζ και να θέλη, από άγάπη όμως, ό- πως κι αν είναι; Μήπως και τώρα, δση θέληση κι αν είχε από φυσικό της ή Κατινούλα, δέν κινούσε τή θέλησή της, δέν τή γιγάντωνε ή θέληση του Αντρέα ή λαχταριστή; Και μήπως δέν είναι άφτά έργα πλημμυρισμένης στον άθροπο άγάπης, που πό- τε του τή νιώθει και τή μολογάζ, που πάτε της ά- νοιώθητά του ξεχειλίζει σε κάθε κύμα τής ψυχής του;

"Η ψυχή τής Κατινούλας, για να ναναγαλλιάση, για να κάμη θέληση, δέ χρειάζότανε και τόσα, δέ χρειάζότανε τήν καθαυτό τήν άγάπη καθώς τήν εν-